

TARİH VE TARİHÇİ

**Tuğlukşahlar Hanedanlığı'nın Menşei Üzerine Bir
Değerlendirme
An Evaluation on the Origin of the Tughluqshahs
Dynasty**

Metin BİLAL*
Savaş EĞİLMEZ**

Geliş Tarihi/Received	Kabul Tarihi/Accepted	Yayın Tarihi/Published	Tür/ Type
23.11.2023	20.12.2023	31.12.2023	Araştırma

Atıf/Citation: Bilal, Metin; Eğilmez Savaş, “Tuğlukşahlar Hanedanlığı'nın Menşei Üzerine Bir Değerlendirme”, *Tarih ve Tarihçi*, 2 (2), 2023, s.145-156.

ÖZET

Hindistan tarih boyunca gerek yer altı gerekse yer üstü zenginlikleri bakımından dikkat çeken bir bölge olur. Onun bu özelliği yabancı toplumların dikkatinden kaçmaz. Bundan dolayı insanlar bu zenginliklere ulaşmak için çeşitli yollara başvururlar. Bu, bazen seferle bazen de bir tacirin hizmetinde köle olarak gerçekleşir. Hindistan'da hüküm süren hanedanlıkların kurucularına baktığımızda bu durumun bariz örneklerini görmek mümkündür. Örneğin Delhi Türk Sultanlıklarından biri olan Tuğlukşahlar Devleti'nin kurucusu Tuğluk, at çobanı olarak bir tacirin hizmetine girerek Hindistan'a gelir. Tuğluk Hindistan'a geldikten sonra Halaç sarayına intisap eder. Bir süre sonra burada önce mîrâhurluğa akabinde valilik pâyesine kadar yükselir. Halaç Hanedanlığı'nın yönetimi Hinduların eline geçince Melik Tuğluk bu duruma karşı çıkar ve kendi hâkimiyetini tesis eder. Böylece Tuğlukşahlar Devleti tarih sahnesinde yerini alır.

Bu çalışmada uzun yıllar Hindistan'da hâkimiyet süren Tuğlukşahlar Hanedanlığı'nın menşei üzerine bir değerlendirme yapılır.

Anahtar Kelimeler: Karaunas, Tuğluk, Tuğlukşahlar, Hindistan, Delhi

---

* Dr. Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Erzurum/TÜRKİYE, metinbilal61@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3150-8272.

** Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Erzurum/TÜRKİYE, egilmez@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9414-4838.

ABSTRACT

Throughout history, India has been a remarkable region for foreign in terms of both underground and aboveground riches. This feature of his does not go unnoticed by foreign societies. For this reason, people resort to various methods to reach these riches. This sometimes takes place on expedition, sometimes as a slave in the service of a merchant. When we look at the founders of the dynasties ruling in India, it is possible to see clear examples of this situation. For instance, Tughluq, the founder of the Tughluqshahs State, one of the Delhi Turkish Sultanates, came to India by entering the service of a merchant as a horse herder. Subsequent to Tughluq came to Inndia, he entered the Halaj palace. After a while, he was first promoted to the rank of mirahur and then to the rank of governor. When the rule of the Halaj Dynasty fell into the hands of the Hindus, Malik Tughluq opposed this situation and established this own rule. Thus, the Tughluqshahs State took its place on the stage of history.

In this study, an evaluation is made on the origin of the Tughluqshahs Dynasty, which ruled India for many years.

Keywords: Qaraunas, Tughluq, Tughluqshahs, India, Delhi

Giriş

Doğu Kuzey Hindistan'da Delhi Türk Sultanlıklarının temeli Kutbeddîn Aybeg'in Delhi'yi başkent yapmasıyla atılır.¹ Aslen Türkistanlı² olan Aybeg, Hindistan'a gelerek Gur sarayına intisap eder.³ Aybeg, Mu'izzeddîn Muhammed'in 1206 yılında öldürülmesi üzerine "Kutbeddin" ünvanı alarak Lâhor'da sultanlığını ilan eder.⁴ Aybeg'in ölümü üzerine Kutbiler dört bölüme ayrılır. Akabinde İltutmuş, Kutbeddin Aybeg'in temellerini attığı Kutbiler Devleti'ni ortadan kaldırarak yerine Şemsi Melikleri diye adlandırılan dönemi başlatır.⁵

İltutmuş 1211 yılında Delhi'de "Şemseddîn" ünvanıyla tahta oturunca resmi olarak Şemsiler Dönemi de başlar. Şemseddîn Türkistan'da bulunan Kıpçakların

---

¹ Salim Cönce, "Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 7, Ankara 2002, 17.

² Cüzcânî'nin verdiği bilgiye göre Aybeg, İmam Ebu Hanife soyundan gelen Kadı Fahreddin Abdülaziz Kufî tarafından Türkistan'dan getirilir. Kufî'den Kur'an okuma, at biniciliği ve ok atma gibi konularda eğitim alır. Aybeg, tüccar tarafından Gazne şehrinde yüksek bir fiyattan Gur Sultanı Muhammed'e satılır. Detaylı bilgi için bkz (Minhâc-ı Sirâc Cüzcânî, "Tâbâkât-ı Nâsırî", *The History of India As Told By Its Own Historians*, (Ed. H. M. Eliot), vol. 2, London 1869, 299.

³ Salim Cönce, "Şemsi Melikleri", *Atatürk Üniversitesi Tarih Bölümü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Elazığ 1986, 20-24; Galib Mübarek, *Hindistan'da Türkler*, (Çev. Saadettin Y. Gömeç), Berikan Yay., Ankara 2013, 41-47; Enver Konukçu, "Hindistan'daki Türkler", *Hindistan Türk Tarihi Araştırmaları*, s. 1 Ocak-Haziran, Malatya 2001, 27.

⁴ Cüzcânî, 300-1; Nizâmeddin Ahmed, *Tabâkât-ı Ekberî*, (Çev. B. De, M. A.), Calcutta 1927, 42-45; Yahya B. Ahmed B. Abdullah Sirhindi, *Târîh-i Mübârekşahî*, (İng. çev. K. K. Basu), Oriental Institute, Baroda 1932, 14-16.

⁵ Sirhindi, 14; Nizâmeddin Ahmed, 60-1; Erdoğan Merçil, "Gazneliler ve Hindistan", *Tarihte Türk-Hint İlişkileri Sempozyumu Bildirileri*, s. 2, 31 Ekim-1 Kasım 2002, Ankara 2006, 322.

Alberi kabilesinden Aylam Han'ın oğludur ve küçük yaşta köle tüccarına satılır. Daha sonra Buhara'ya getirilerek Sadr-ı Cihân'ın akrabalarından biri tarafından satın alınır. İltutmuş, Kutbeddîn Aybeg zamanında sırasıyla ser-candârlığa, emîr-i şikârlığa ve emirü'l-umeralığa kadar yükselir. Ayrıca Aybeg'in de damadı olur.⁶ Şemseddin İltutmuş'un 1236 yılında hastalanarak vefat etmesi üzerine 26 yıl süren saltanatı son bulur. Şemsilerin tahtına sırasıyla Rukneddin Firuz, Raziye Sultan ve Behram Şah geçer.⁷ Behram Şah 10 Mayıs 1242 tarihinde tutuklanır ve birkaç gün sonra da öldürülür. Onun ardından Şemsiler tahtına Alâeddin Medun Şah ve Nâsireddin Mahmud Şah geçer. Nâsireddin'in 18 Şubat 1266 tarihinde vefat etmesi üzerine Şemsiler Dönemi kapanır ve Balabanlar Dönemi başlar.⁸

Gıyâseddin Balaban Türkistan'da bulunan Alberi Hanedanlığı'na mensuptur. Babası 10 bin çadırlı bir ilin yöneticisidir. Genç yaşta ülkesinden ayrılan Uluğ Han önce Bağdat'a oradan da Gücerât'a gelir. Uluğ Han Basralı Cemâleddîn'in yanında eğitim aldıktan sonra Delhi'ye gelerek Şemseddin İltutmuş'un hizmetine girer. Nâsireddin Mahmud Şah'ın ölümüyle de hanların ve meliklerin desteğini alarak "Gıyâseddin" ünvanıyla tahta çıkar. Tarih 1287 yılını gösterdiğinde 80 yaşına gelen Gıyâseddin Balaban vefat eder.⁹ Gıyâseddin'in ölümü üzerine Balaban tahtına yeğeni Keykubat "Mu'izzeddin" ünvanı olarak geçer. Devlet içerisinde giderek etkisi artan Halaçlar 1290 tarihine gelindiğinde Keykubat'ı ve oğlunu öldürürler. Böylece Balabanlar Devri kapanarak Halaçlar Dönemi başlar.¹⁰

Celâleddin Firuz Şah 13 Haziran 1290 tarihinde Kîlûgari'de tahta çıkarak Halaç Sultanlığı'nın ikinci evresini başlatır. Sultanın doğum tarihi kesin olarak bilinmez. Babasının yuğruş (vezir) lakabını taşıması onun nüfuzlu bir aileden geldiğini gösterir. Celâleddin, Şemsiler ve Balabanlar döneminde Hindistan'a yapılan seferlerde ve Moğollara karşı verilen mücadelelerde büyük yararlılık gösterir.¹¹ Celâleddin Firuz Şah'tan sonra Halaç tahtına Rukneddin İbrahim Şah,

⁶ Cöhce, "Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri", 696-697; Cüzcânî, 320-323; Muhammed Kâsım Hinduşah Firişte, "Tarih-i Firişte", (İng. trc. John Briggs), *History of the Rise of the Muhammadan Power of India*, London 1829, 116-117.

⁷ Nizâmeddin Ahmed, 72-724; Bahriye Üçok, "Delhi Müslüman-Türk Sultanlığının Kuruluşu ve Sultan Raziye'nin Saltanatı", *Ankara Üni. İlahiyat Fak. Der.*, VIII, Ankara 1960, , 127-128.

⁸ Cöhce, "Şemsi Melikleri", 110-140; Cüzcânî, 337-359; Firişte, 124-136; Nizâmeddin Ahmed, 78-93; Sirhindi, 26-37; Cöhce, "Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri", 703-706; Erdoğan Mercil, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, TTK. Yay., Ankara 2006, 324-325; Y. Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi*, TTKB, Ankara 1950, 287-296.

⁹ Firişte, 137-152; Nizâmeddin Ahmed, 93-119; Sirhindi, 37-49; Ziyâeddin Berenî, *Tarih-i Firuzşahi*, (İng. çev. İshiyah Ahmad Zilli), Primus Books, Delhi 2015, 16-77; Orhan Fuad Köprülü, "Balaban Han", *DİA.*, Cilt 5, İstanbul 1992, 3; M. Fuad Köprülü, "Balaban", *MEB. İA.*, Cilt 2, İstanbul 1964, 263-268; Saadettin Yağmur Gömeç, "Gıyâseddin Balaban ve Hükümdarın Görevleri", *DTCF. Tarih Araştırmaları Der.*, s. 35/59, Ankara 2016, 239-254; Salim Cöhce, "Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri", 706-708; Bayur, 296-299; Enver Konukçu, "Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri (1206-1214)", 353.

¹⁰ Berenî, *Tarih-i Firuzşahi* (İng. çev.), 77-107; Nizâmeddin Ahmed, 119-131; Cöhce, "Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri", 708-709; Sirhindi, 49-57; Firişte, 152-158.

¹¹ Enver Konukçu, "Kalaç Sultanlığı", *Atatürk Üni. Ed. Fak.*, (Yayımlanmamış Doçentlik Çalışması), Erzurum 1977, 91-95; Orhan Fuad Köprülü, "Firüz Şah Halacı", *DİA.*, Cilt 13, İstanbul 1996, 140-141;

Alâeddin Muhammed Şah, Şehzade Ömer, Kutbeddin Mübarek Han ve son olarak da Hint asıllı Nâsireddin Hüsrev Han geçer. Halaç tahtına Hüsrev Han'ın geçmesi üzerine Gazi Melik bu durumu hoş karşılamayarak onun yönetimine karşı çıkar. Nihayetinde Gazi Melik, Hüsrev Han'ı ortadan kaldırarak Halaç Hanedanlığı yerine Tuğlukşahlar Devleti'ni kurar.¹²

1. HANEDANLIĞIN MENŞEİ

1.1. Tuğluk Kelimesinin Kaynaklarda Yazılışı

Tuğlukşahlar Hanedanlığı'nın menşesine geçmeden önce hanedanlığa ismini veren “*Tuğluk*” kelimesinin dönemin kaynaklarında nasıl yazıldığına bakmak konunun anlaşılması açısından önem arz eder. Çünkü Tuğluk kelimesinin yazılışı hakkında hem dönemin tarihçileri hem de günümüz araştırmacıları farklı yazım şekilleri ortaya koyarlar. Tuğluk'un; kaynaklarda *Taghlek*, *Tughlek*, *Tughlik*, *Taghlik*¹³ şeklinde yazıldığı görülür.¹⁴ Firişte, *Târîh-i Firişte* adlı eserinde Tuğluk'un aslında “*Kutluğ*” kelimesinin bozulmuş şekli olduğunu ileri sürer.¹⁵ Ancak ne dönemin önemli kaynaklarından olan Zıyâeddin Berenî'nin *Târîh-i Firuzşahî* adlı eserinde ne de Şemsi Sirâc Afif'in *Târîh-i Firuzsâhî* adlı eserinde böyle bir bilgiye rastlanmaz. Ayrıca Firişte'nin verdiği bu bilgiyi eleştiren yazarlarda vardır. Hiç şüphesiz bunların başında hanedanlıkla ilgili önemli çalışmalar yapan Ishwari Prasad gelir. Prasad'a göre bu iki kelimeye bakıldığında yazılışlarının birbirinden farklı olduğu kolaylıkla ayırt edilir.¹⁶ Böylece Prasad, Firişte'nin bu görüşünün ne kadar yanlış olduğunu ortaya koyar.

Tuğluk kelimesinin yazılışı üzerine araştırma yapan yazarlardan biri de T. Wolseley Haig'dir. Haig'e göre de kelimenin doğru harekeli yazılış biçimi İbn Battûta'nın seyahatnâmesinde yazdığı “*تغلق*” (*Tuğluk*) şeklindedir.¹⁷ Genel olarak

---

Berenî, *Târîh-i Firuzşahî* (İng. çev.), 108-110; Nizâmeddin Ahmed, 132-134; Sirhindi, 57-58; Firişte, 158-161; S. Roy, “The Khalji Dynasty”, *Delhi Sultanate*, (Ed. R. C. Majumdar), Bombay 1960, 12; A. L. Srivastava, *The Sultanate of Delhi*, Agra 1950, 140-142.

¹² Berenî, *Târîh-i Firuzşahî* (İng. çev.), 148-259; Sirhindi, 68-92; Nizâmeddin Ahmed, 153-203; Firişte, 181-229; M. Fuad Köprülü, “Alâeddin Halacî”, *MEB. İA.*, Cilt 1, İstanbul 1978, s. 279-282; Bayur, 305-318; S. Haluk Kortel, “Delhi Türk Sultanı Alâeddin Muhammed Sâh Halacî'nin Hindistan'daki Seferleri”, *Belleten*, cilt 62, s. 23, Aralık, Ankara 1998, 747-778; T. W. Haig, “Halacî”, *MEB. İA.*, Cilt 5, İstanbul 1987, 108-109.

¹³ Aurel Stein, *Ruin of Desert Cathay* adlı çalışmasında Koton ve Karangetang dağlarında çobancılık yapan “*Tanghlik*” diye adlandırılan grubun Tuğlukşahlar Hanedanlığı soyundan gelmiş olabileceğine yönelik akıllarda bir soru işareti oluşturur. Detaylı bilgi için bkz. Aurel Stein, *Ruin of desert Cathay*, Macmillanand Co, London 1912, 197-206.

¹⁴ Aga Mehdi Hüseyin, *Tughluq Dynasty*, Thacker Spink&Co., Calcutta 1933, 52; Lane Poole Stanley, *The Muhammadan Dynasties Chronological and Genealogical Tables with Historical İntroductions*, Archibald Constable and Company, Hindistan 1893, 300; Lane Poole Stanley, *Mediaeval India Under Mohammedan Rule 712-1764*, London 1903, 121; W. H. Moreland, *The Agrarian System of Moslem İndia*, Central Book Depot, Allahabad 1929, 40.

¹⁵ Firişte, 231.

¹⁶ İshwari Prasad, *History of the Qaraunah Turks İndia*, Central Book Depot, vol I, Allahabad 1974, 5.

¹⁷ T. W. Haig, “Tuğluk”, *MEB. İA.*, Cilt 12/1, İstanbul 1979, 482-483; Hüseyin, *Tughluq Dynasty*, 52.

kaynaklar incelendiğinde kelimenin Kutluğ, Taghleq, Tughlik olmadığı doğru yazılışının “Tuğluk” olduğu anlaşılır.

1.2. Aile Adı Olarak Tuğluk

Araştırmacıların üzerinde durduğu önemli bir konu da Tuğluk kelimesinin bir kabile, boy, aile veya şahıs ismi olarak kullanılıp kullanılmadığıdır. Bu konuda araştırma yapan yazarlardan birisi Sır Wolseley Haig'dir. Ona göre hiç şüphesiz Tuğluk bir kabile adından ibarettir.¹⁸ Ancak Haig'in görüşüne katılmayan araştırmacılar da vardır. Bunlardan birisi Banarsi Prasad Saksena'dır. Ona göre Tuğluk kelimesinin Haig'in belirttiği gibi kabile adı olmadığı, sultanın şahsi isminden ileri geldiği yönündedir.¹⁹ Enver Konukçu ise konuyu çok farklı bir noktaya taşımaktadır. Konukçu kelimeyi terminolojik açıdan değerlendirerek kaynaklarda Karaunas yerine “*Bayraktar*” anlamına gelen “Tuğluk” kelimesinin kullanıldığını belirtir.²⁰ Konu üzerinde araştırma yapan yazarlardan biri de Aga Mehdi Hüseyin'dir. Hüseyin, Tuğluk kelimesinin daha çok aile adı olarak kullanıldığını ileri sürer. Bu görüşünü de Gıyâseddin Tuğluk Şah, Muhammed b. Tuğluk Şah ve Firuz Şah Tuğluk'un dışındaki sultanların bu kelimeyi gerek darp ettikleri paralarda gerekse isimlerinden sonra kullanmamalarına dayandırır.²¹ Hüseyin'in bu görüşünden hareketle Tuğluk kelimesinin daha çok bir aileyi veya atayı temsil ettiği ileri sürülebilir. Çünkü tarihte kurulan hanedanlıklara bakıldığında daha çok kuruldukları bölgeden, kurucusundan veya bir aileden gelen isimle adlandırıldıkları görülür. Nitekim Kuzey Hindistan'da kurulan Müslüman Türk hanedanlıkları (Muizziler, Şemsiler ve Balabanlar) isimlerini bu şekilde aldıkları bilinir.

1.3. Tuğlukşahların Kökeni

Hanedanlıkla ilgili diğer önemli bir konu da kurucusunun hangi topluluğa ait olduğudur. Tuğlukşahların kökeni kaynaklarda “*Karaunas*”, “*Karaunah*”, “*Karavna*” şeklinde geçtiğinden bahsedilir. Onların atalarından ilk bahseden Marco Polo'dur.²² Polo'ya göre;

“Bu ovada,²³ birçok şehir, kasaba ve köyün kalın ve yüksek duvarları vardır ve düşmanlarından korunmak için yüksek kuleleri vardır, halkın adı Karaunas'tır, bunlar çok kalabalık, acımasız ve kötü hırsızlar soyundan gelirler, ülke boyunca dolaşırlar ve

¹⁸ Sır W. Haig, “Five Questions In the History Of the Tughluq Dynasyt of Delhi”, *J.A.R.A.S.*, 1922, 321.

¹⁹ Banarsi Parasad Saksena, “Sultan GhiyasuddinTughluq” *A comprehensive History of India*, vol. 5 The Delhi Sultanat, People's Publishing House, New Delhi 1970, 460-461.

²⁰ Konukçu, “Hindistanda Kurulan Türk Devletleri”, 356.

²¹ Hüseyin, *Tughluq Dynasty*, 52-57.

²² Marco Polo, *Dünyanın Hikâye Edilişi*, (Çev. Işık Ergüden –Z. Zühre İlkelen) Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018, 93; Saksena, “Sultan Ghiyasuddin Tughluq”, 460-461.

²³ Bahsi geçen ova dağlarla kıyı arasında bulunan ve Camadi şehrini de içine alan bir yerdir. Detaylı bilgi için bkz. Marko Polo, 93, dipnotlar kısmı.

büyük kötülükler yaparlar. Niçin bunlara bizim dilimizde “karışık kan” anlamına gelen karaunas denmiştir? Çünkü anaları Hintlidir, babaları Tatar”.²⁴

Bu bilgidен anlaşılacağı üzere Polo bu topluluğun melez bir ırktan geldiklerini ileri sürer. Ancak Aga Mehdi Hüseyin’in belirttiğine göre Henry Yule bu görüşe karşı çıkar. “Yule’ye göre; Karonas kelimesinin Polo tarafından Moğollar arasında yaygın kullanılan “Karâun” kelimesiyle karıştırıldığıdır. Karâun kelimesinin ise Moğol babadan ve siyahi anneden doğan çocuklar için kullanıldığını belirtir”.²⁵

Polo’nun kayıtlarında dikkat çeken diğer önemli bir nokta da Karaunasların Moğolların bir kolu olduğudur. Polo’ya göre;

“Bir kralları vardır, adı Negüdar’dır, büyük bir zekâ keskinliğine sahip bir adamdır bu. Negüdar bir keresinde, Büyük Kağan’ın kardeşi ve soylu bir vilayetin efendisi Çağatay’ın sarayına on bin adamıyla gitti; yanında bir süre kaldı, çünkü Çağatay onun amcasıydı ve çok büyük bir efendiydi. Ve onunla kalırken bu Negüdar, Çağatay’ı dikkate almadan düşündü ve nankörlük yaptı, nasıl olduğunu size anlatacağım. Çağatay’ın müfrezesindeki en iyi on bin silahlı adamı baştan çıkardı ve bir gün Büyük Ermenistan’da bulunan amcasını terk etti ve çok acımasız ve nankör olan adamlarından on bin atlıyla birlikte kaçtı; Badascian’dan ve Pasciai denen bir başka vilayetten ve Keşmir adlı başka bir vilayetten geçti ve orada çok sayıda adamını ve hayvanını kaybetti, çünkü yollar dar ve kötüydü. Tüm bu vilayetlerden geçtikten sonra, Dilivar denen bir vilayetin sınırlarından Hindistan’a girdi. Adı yine Dilivar olan çok görkemli bir şehri fırtına gibi ele geçirdi, ordusuyla birlikte bu şehirde kaldı ve adı Asidin Soldan olan bir kraldan krallığı aldı, çok büyük ve çok zengin biri olan bu kral hazırlıksız yakalanmıştır. Ve Negüdar orada, sakin sakin orada hüküm sürmeye başladı. Böylece Beyaz Tatarlar siyah olan Hintli kadınlarla karışmaya başladılar ve onlardan olan oğullarına Karonas, yani onların dilinde “karışık kan” dendi”.²⁶

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere Polo Moğolların bu kolunun Hindistan’a nasıl geldiklerini ve Tatarların Hintli bayanlarla evlenerek melez ırk olan Karaunasları nasıl meydana getirdiklerini açıkça anlatır. Polo’nun aktardığı bilgileri dönemin diğer seyyah ve vakanüvislerin eserlerinde görmek neredeyse mümkün değildir. Ancak *Tarih-i Firişte*’de Tuğlukşahların melez bir ırk olduğuna dair bilgiler bulunur. Firişte’ye göre, Sultan Gıyâseddin’in babası Tuğluk²⁷, çiftçi bir aile olan Jat kabilesinden bir bayanla evlenir. Bu evlilikten Melik Tuğluk dünyaya gelir. Böylece Melik Tuğluk Türk babadan ve Hintli anneden dünyaya geldiği için melez bir ırk oluşturur.²⁸ Ancak Firişte’nin bu görüşünü çürütmek için

²⁴ Marko Polo, 92-94.

²⁵ Hüseyin, *Tughluq Dynasty*, 57-58.

²⁶ Marko Polo, 94-95.

²⁷ (پدر سلطان ترک نژاد باسم تغلق از قلامان سلطان غیاثالدین بلین و مادر او از قوم جت پنجاب بود) Detaylı bilgi için bkz. Prasad, *History of the Qaraunah Turks India*, 1.

²⁸ Firişte, 229-231.

Tuğlukşahların Hindistan'a ne zaman geldiklerini ortaya koymakla mümkündür. Bu hadise “*Tuğlukşahların Hindistan'a Gelişi*” başlığı altında etraflıca ele alınacaktır.

Karaunaslarla ilgili bilgi veren diğer bir kaynak da Mirza Haydar Duğlat tarafından kaleme alınan *Tarih-i Reşidî*'dir. Ancak Duğlat konuyu çok farklı noktaya çekerek mevzunun aydınlatılmasını daha da zorlaştırır. Duğlat'a göre Moğolların Karaunas ifadesini bir toplumu, bir kabileyi küçümsemek amacıyla kullandıklarını ifade eder.²⁹ Bu bilgiyle Duğlat, Marko Polo'nun Karaunasları Moğolların bir kolu olarak gösterme düşüncesine karşı çıktığını ortaya koyar.

Sultan Firuz Şah Dönemi'nin önemli kaynaklarından biri de Şems-i Sirâc Afif'in “*Târîh-i Fîrûzşâhî*” adlı eseridir. Müellif Tuğluk Hanedanlığı'nın menşesine dair doğrudan bilgi vermesede aktardığı bazı hadiselerden hanedanlığın temellerinin Moğollara dayandırıldığı söylenebilir.³⁰ Afif, *Târîh-i Fîrûzşâhî*'de hanedanlığın üçüncü sultanı Firuz Şah'ın babası Sipahsalar Recep'in Dibâlpûr Racput reislerinden Rana Mal Bahtî'nin kızı Bibi Nâile ile evlenmesi hadisesinde aktardığı bilgiler konu açısından oldukça önemlidir. Afif'in verdiği bilgiye göre üç kardeş Tuğluk, Recep ve Ebu Bekir Horasan'dan gelerek Alâeddin Halaci hâkimiyetinde bulunan Delhi'ye yerleşirler. Sultan Alâeddin, Tuğluk'un cesur ve dürüst kişiliğini görünce onu Dibâlpûr valiliğine getirir. Tuğluk, Dibâlpûr reislerinden Rana Mal Bahtî'nin kızının güzelliğini işitince biraderi Recep'i onunla evlendirmek ister. O günlerde büyük küçük Bahatî kabileleri Dibâlpûr'a bağlı Abuhar bölgesinde toplanırlar. Abuhar'in âmildarı ise Afif'in büyük babasıdır. Tuğluk ona danışarak onunla birlikte önemli birkaç kişiyi Rana Mal'a gönderir ve evlilik teklifini iletirler. Ancak Rana Mal gurur ve kibrinden ötürü bu teklifi geri çevirir. Bu duruma çok sinirlenen Tuğluk, Rana Mal'a ait olan Talvandi kasabasına ilerleyerek yıllık vergisini peşin olarak ister. Bunun üzerine bölge ahalisi zor durumda kalır. Halkın Tuğluk yüzünden sıkıntıya düştüğünü duyan Rana Mal'ın yaşlı annesi ağlayarak oğlunun evine gider ve durumu oğluyla görüşür. Bibi Nâile babaannesinin gözyaşlarını görünce bunun sebebini sorar. Yaşlı kadın da üzüntüsünün sebebini kendisi olduğunu belirtir ve ona: “*Sen olmasaydın Tuğluk halka bunca eziyet etmezdi.*” diyerek sitemini dile getirir. Bunun üzerine Bibi Nâile babaannesine: “*Eğer beni vermeniz halkın çektiği sıkıntılara son verecekse isteklerini kabul edin ve beni onlara verin. Ancak “Bilmelisiniz ki bir kızınızı daha Moğollar aldı.”*”³¹ şeklinde duygularını dile getirir.³² Ancak Bibi Nâile'nin böyle bir cümle sarf etmesinin gerekçesi Tuğlukşahların Moğol ırkından olduğundan mıdır yoksa onları Moğollara benzettiğinden midir pek bilinmez.

²⁹ Mirza Haydar Duğlat, *Tarih-i Reşidî*, (Çev. Osman Karatay), Selenge Yay., İstanbul 2006, 104-105.

³⁰ Afif, *Târîh-i Fîrûzşâhî*, 37- 38.

³¹ (بايط دانست كه يك دختر را مغلان بردند) Detaylı bilgi için bkz. Afif, *Târîh-i Fîrûzşâhî*, 37- 38; Banerjee, *History of Firuz Shah Tughluq*, 10-11.

³² Afif, *Târîh-i Fîrûzşâhî*, 37- 38; Banerjee, *History of Firuz Shah Tughluq*, 10-11.

Karaunaslardan bahseden diğer bir müellif de İbn Battûta'dır. Seyyaha göre Tuğluk, Sind ile Türk yurdu arasındaki dağlarda yaşayan “*Karaunas*” Türklerinden gelir.³³ Seyyah Hindistan'a Muhammed b. Tuğluk döneminde gelir ve onun yönetiminde uzun yıllar Delhi kadılığı yapar. Seyyah bu dönemde edindiği bilgilerden hareketle Marko Polo'nun görüşüne karşı çıkarak hanedanın menşeyini Moğollardan ziyade Türklere dayandırır. Bu düşüncesini Gıyâseddin Tuğluk Şah'tan itibaren Tuğluk sultanlarının Moğollara karşı tutumlarına dayandırdığı söylenebilir.

Tuğlukşahların Hindistan'a Gelişi

Tuğlukşahlar Hanedanlığı'na dair diğer önemli bir soru işareti de onların Hindistan'a ne zaman geldikleri konusudur. Aslında bunun aydınlatılması hanedanlığın menşeyine dair soru işaretlerini de ortadan kaldıracaktır. Çünkü hanedanlığı Moğollara ve melez bir ırka dayandıranların onların 13. yüzyılın ortalarında Hindistan'a geldiklerini ileri sürerler. Ancak gerek dönemin kaynakları gerekse günümüz araştırmacı ve yazarların çalışmaları incelendiğinde konunun aydınlatılması oldukça zordur. Firişte Sultan Gıyâseddin'in babası Tuğluk'un Gıyâseddin Balaban'ın Türk kölesi olduğunu vurgular.³⁴ Bu bilgiden hareketle Tuğluk'un Balabanlar döneminde Hindistan'a geldiği ve melez bir ırkı oluşturduğu söylenebilir. Ancak İbn Battûta'ya göre Tuğluk at çobanı olarak bir tacirin hizmetine girer ve Sind bölgesine gelir. Onun Sind'e gelişi Halaç sultanı Alâeddin Muhammed'in hükümdarlığı dönemine denk gelir.³⁵ Seyyahın verdiği bilgi Firişte'nin verdiği bilgiyi çürütmektedir. Ancak sadece İbn Battûta'nın aktardığı bilgilerle hareket ederek böyle bir düşünceyi ileri sürmek oldukça güçtür. Çünkü seyyahın uzun yıllar Muhammed b. Tuğluk yönetiminde kaldığı ve sultanın hanedanlığın menşeyini Türklere dayandırma gibi bir düşünceye sahip olabileceği gerçeğini göz ardı etmemek gerekir. Bu yüzden hanedanlık hakkında bilgi veren dönemin diğer önemli kaynaklarına da bakmak gerekir.

Tuğlukşahlar Dönemi'nde yaşamış tarihçi Ziyâeddin Berenî *Tarih-i Firûzşâhî* adlı eserinde Gıyâseddin'in babası Tuğluk hakkında bilgi vermezken Gazi Melik'in³⁶ Horasan'dan Hindistan'a geldiğini işaret eder.³⁷ Ayrıca Berenî Balabanlar Dönemi'nde görevli kişilerin listesini verirken Tuğluk'a dair bir bilgi vermez. Ancak bu bilgiden hareketle onların Balabanlar döneminde Hindistan'a gelmediklerini ileri sürmek oldukça güçtür. Çünkü bu dönemde Tuğluk'un henüz devlet yönetiminde yahut önemli görevliler arasında yer almamasından dolayı kaynaklarda isminin

³³ Battûta, II, 638-639; Prasad, *History of the Qaraunah Turks India*,1; Saksena, “Sultan Ghiasuddin Tughluq”, 460; Aga Mehdi Hüseyin, *The Rise and Fall of Muhammad bin Tughluq*, London 1938, s. 16.

³⁴ Firişte, 229-231.

³⁵ Battûta, II, 638-639.

³⁶ (سلطام تغلک شاه را که در ان ایام غازی ملک میگفتند در خراسان و هندوستان نامی و او از هه بیرون آمد) Detaylı bilgi için bkz. Ziyâeddin Berenî, *Tarih-i Firuzşahi* (Tas. Mevlevî Seyyid Ahmed Han Sahip) Kalküte 1862, 322.

³⁷ Berenî, 322; Berenî, *Tarih-i Firuzşahi* (İng. çev.), 197; Hüseyin, *Tughluq Dynasty*, 17-22; Prasad, *History of the Qaraunah Turks India*, 1.

zikredilmediği düşüncesini akıllara getirebilir. Diğer yandan Tuğluk'un Hindistan'da doğmadığı ve buraya Horasan'dan geldiği bilgisini haklı çıkarmaktadır. Bu yönüyle de Firişte'nin verdiği bilgileri çürütür. Berenî, ilk olarak Tuğluk'un ismini Alâeddin Muhammed Halaci döneminde görevli kişilerin listesini verirken aktarır. Bu listede Tuğluk'tan³⁸ “*Şahne-i bârbâh*”³⁹ olarak bahseder.⁴⁰ Bu dönemde Tuğluk ile ilgili dikkat çeken önemli bir bilgi de İbn Battûta'nın seyahatnamesinde geçer. Seyyah, Multan'da bir caminin mahfilinde bulunan kitabede, “*Ben yirmi dokuz defa Tatarlar ile savaşarak onları yendim ve o zaman Melik Gazi adını aldım*” ibaresini gördüğünü belirtir.⁴¹ Tuğluk'un Halaçlar döneminde Moğol baskınlarına karşı amansızca verdiği mücadeleler sonucu “*Gazi Melik*” ünvanı aldığı açıktır. Berenî ve İbn Battûta'nın verdiği bu bilgilerden yola çıkarak Tuğluk'un Halaçlar Dönemi'nde tarih sahnesinde yerini almaya başladığı söylenebilir.

Tuğlukşahlar Hanedanlığı döneminin önemli kaynaklarından biri olan Şems-i Sirâc Afif ise üç kardeş Tuğluk, Recep ve Ebu Bekir'in Horasan'dan Hindistan'a geldiklerini ve bunun dönemin Halaç sultanı Alâeddin'in saltanatına denk geldiğini ifade eder.⁴² Afif'in verdiği bu bilgidен hanedanlığın kurucularının Halaçlar Dönemi'nde Hindistan'a geldikleri ve Tuğluk'un Hindistan'da doğmadığı anlaşılır.

Sonuç

Tuğlukşahlar Hanedanlığı'yla ilgili aydınlatılması gereken birçok konu vardır. Bunlar daha çok dönemin tarihçilerinin üzerinde fazla durmadığı, satır aralarına serpiştirdikleri konulardır. Bunların başında hanedanlığa da ismini veren Tuğluk kelimesinin yazılışdır. Kaynaklar incelendiğinde Kutluğ, Tughlik ve Taghlik şeklinde yazılsa da doğru harekeli yazılışı İbn Battûta'nın yazdığı şekliyle “*Tuğluk*” olduğu anlaşılır. Diğer önemli bir konu da hanedanlığın menşei konusudur. Kaynakların bir kısmı hanedanlığı Moğollara bir kısmı da Türklere dayandırır. Bunun açık bir şekilde aydınlatılması için öncelikle hanedanlığın kurucularının Hindistan'a ne zaman geldiklerini tespit etmekle mümkündür. Dönemin en önemli kaynaklarından biri olan *Târîh-i Firuzşahî*'de Berenî, Gazi Melik'in babasına dair bilgi vermese de onun Horasan'dan Hindistan'a geldiğini vurgular. Bu bilgide Firişte'nin üzerinde durduğu Tuğluk'un Hindistan'da doğduğu düşüncesini geçersiz kılar. Berenî'nin kayıtlarında dikkat çeken diğer bir husus da Balabanlar

³⁸ (غازي ملك شيخيك بار گاه اعني سلطان تغلك) Detaylı bilgi için bkz. Berenî, 240.

³⁹ Bârgâh, genel kabul ve bayram merasimlerinin yapıldığı yere verilen isimdir. Bu yerin korunmasından sorumlu kişiye şâhne-i bârgâh denir. Detaylı bilgi için bkz. Kortel, *Delhi Türk Sultanlığı'nda Teşkilat (1206-1414)*, 135.

⁴⁰ Berenî, 240.

⁴¹ Battûta, II, 639.

⁴² (ان هر سه برادر تغلك و رجب و ابوبكر از ملك خراسان در دهلي آمدند دران ايام عهد دولت سلطان علاءالدين بود.) Detaylı bilgi için bkz. Afif, *Târîh-i Firuzşahî*, 36. Şems-i Sirâc Afif, *Tarîkh-ı Firoz Shahi* (İngtrc. ve ed. H. M. Elliotand John Dowson, Susil Gupta India), Calcutta 1953, s. 3; Peter Jackson, *The Delhi Sultanate A Politicaland Miitary History*, Cambridge Uni. Press, United Kingdom 1999, 178; Jamini Mohan Banerjee, *History of Firuz Shah Tughluq*, Munshiram Manoharlal, Delhi 1967, 10.

Dönemi'nde yöneticilerin isimleri zikredilirken Tuğlukşahlardan hiç kimsenin ismi geçmemesidir. Ancak Alâeddin Muhammed Halaci döneminde görevli kişilerin listesi verilirken Tuğluk'un "*Şahne-i bârbâh* olarak verilmesi onun verdiği bilgilerin tutarlılığını gösterir. Şayet Berenî'nin eserinde Balabanlar dönemine dair bilgi verirken Tuğluk'un adına rastlansaydı onun Hindistan'da doğduğu ve melez olduğu savını oldukça güçlendirecekti.

Berenî'nin verdiği bilgilere benzer ifadeler İbn Battûta'nın seyahatnâmesinde geçer. Seyyah Tuğluk'un Sind ile Türk yurdu arasındaki dağlarda yaşayan Karaunas Türklerinden geldiğini belirtir. Ayrıca Tuğluk'un at çobanı olarak bir tacirin hizmetinde Halaçlar döneminde Sind'e geldiğini aktarır. Bu bilgi Tuğluk'un Horasan'da dünyaya geldiğini ve buradan Halaçlar döneminde Hindistan'a geldiği düşüncesini kuvvetlendirir.

Dönemin diğer önemli kaynağı olan *Târîh-i Firuzşahi* adlı eserin müellifi Afif ise üç kardeş olan Tuğluk, Recep ve Ebu Bekir'in Hindistan'a Horasan'dan geldiklerini ve bunun Halaç sultanı Alâeddin'in saltanatına denk geldiğini ifade eder. Aslında Afif bu bilgiyle Tuğlukşahlar Hanedanlığı'nın menşesine dair tartışmalara noktayı koyar.

Tuğlukşahlar Hanedanlığı hakkında önemli bilgiler veren Berenî, İbn Battûta ve Afif'in verdiği bilgilerden hareketle hanedanlığın kurucularının Horasandan Hindistan'a geldikleri ve bu dönemin de Halaç Hanedanlığı dönemine denk geldiği aşikârdır. Marko Polo Karaunasları Moğolların bir kolu olarak verse de Tuğlukşahlar Devleti'nin kurucularının menşei ile alakası olmadığı muhakkaktır. Muhammed Kasım Hindûşâh Firişte'nin verdiği bilgilere bakılacak olursa Marko Polo'nun etkisinde kaldığı açıktır.

Kaynakça

Ana Kaynaklar

Afif, Şems-i Sirâc, *Târîh-i Firuzşahi*, (Ed. Maulavi Vilayat Hüseyin), Calcutta 1891.

....., *Tarikh-ı FirozShahi* (İng trc. ve ed. H.M. Elliotand John Dowson, Susil Gupta India), Calcutta 1953.

Berenî, Ziyâeddin, *Târîh-i Firuzşahi*, (Tas. Mevlevî Seyyid Ahmed Han Sahip), Kalkûta 1862.

....., *Târîh-i Firuzşahi*, (İng. çev. İshiyâq Ahmad Zilli), Primus Books, Delhi 2015.

Cüzcânî, Minhâc-ı Sirâc, "Tâbâkât-ı Nâsırî", *The History of India As Told By Its Own Historians*, (Ed. H.M. Eliot), vol. 2, London 1869.

Duğlat, Mirza Haydar, *Tarih-i Reşidî*, (Çev. Osman Karatay), Selenge Yay., İstanbul 2006.

Ebû Abdullah Muhammad İbn Battûta Tancî, *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, (Çev. A. Sait Aykut), cilt 2, YKY, İstanbul 2000.

Firişte, Muhammed Kâsım Hinduşah, “Tarih-i Firişte”, (İng. trc. John Briggs), *History of the Rise of the Muhammadan Power of India*, London 1829.

Gâlib, Mübarek. *Hindistan’da Türk Hükümdarları*, (Haz. Saadettin Gömeç), Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1990.

Nizâmeddin Ahmed, *Tabakat-ı Ekberî*, vol. 1, (İng. çev. By B. DE), Calcutta 1927.

Polo, Marco, *Dünyanın Hikâye Edilişi*, (Çev. Işık Ergüden–Z. Zühre İlkelen) Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018.

Sirhindi, Yahya B. Ahmed B. Abdullah, *Tarih-i Mübârekşahî*, (İng. çev. K.K. Basu), Oriental Institute, Baroda 1932.

Araştırma Eserler ve Tezler

Ahmed, M. Aziz, *Siyasi Tarihi ve Müesseseleriyle Delhi Türk İmparatorluğu*, (Bas. haz. Tansu Say), Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul.

Banerjee, Jamini Mohan, *History of Firuz Shah Tughluq*, Munshiram Manoharlal, Delhi 1967.

Bayur, Hikmet, *Hindistan Tarihi*, TTKB., Ankara 1950.

Cöhce, Salim, “Şemsi Melikleri”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Elazığ 1986.

Haig, Wolseley, *The Cambridge history of India: Turks and Afghans*, vol. 3, Üni. Press, London 1928.

Hüseyin, Aga Mehdi, *Tughluq Dynasty*, Thacker Spink&Co., Calcutta 1933.

....., *The Rise and Fall of Muhammad bin Tughluq*, Luzac&Co., London 1938.

Konukçu, Enver, “Kalaç Sultanlığı”, *Atatürk Üni. Ed. Fak.*, (Yayımlanmamış Doçentlik Çalışması), Erzurum 1977.

Kortel, S. Haluk, *Delhi Türk Sultanlığı’nda Teşkilât (1206-1414)*, Ankara 2006.

Merçil, Erdoğan, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, TTK, Yay., Ankara 2006.

Moreland, W.H., *The Agrarian System of Moslem India*, Central Book Depot, Allahabad 1929.

Prasad, İshwari, *History of the Qaraunah Turks India*, Central Book Depot, vol. 1, Allahabad 1974.

Singh, Sukhdev, *The Muslims of Indian Origin During the Delhi Sultanate*, Aravali Books International, New Delhi 2005.

Stanley, Lane Poole, *The Muhammadan Dynasties Chronological and Genealogical Tables with Historical Introductions*, Archibald Constable and Company, Hindistan 1893.

Stein, Aurel, *Ruin of Desert Cathay*, Macmillan and Co, London 1912.

Üçok, Bahriye, *İslâm Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar*, Kültür Bak. Yay., Ankara 1993.

Makale ve Kitap Bölümleri

Ansari, A. S. Bazmee, “İltutmish”, *EP*, vol. 3, Leiden 1991, s. 1155-1156.

Cöhce, Salim, “Delhi Türk Sultanlığı'nın Kurucusu Kutbed-din Aybeg'in Hayatı ve Şahsiyeti”, *Fırat Üni. İlahiyat Fak. Der.*, Prof. Dr. Şaban Kuzgun Armağanı, s. 5, Elazığ 2000, s.13-24.

Gömeç, Saadettin Yağmur, “Giyaseddin Balaban ve Hükümdarın Görevleri”, *DTCF. Tarih Araştırmaları Der.*, s. 35/59, Ankara 2016, s. 239-254.

Haig, Wolseley, “Halacî”, *MEB. İA.*, cilt 5, İstanbul 1987, s. 108-9.

....., “Tugluk”, *MEB. İA.*, cilt 12/1, İstanbul 1979, s. 482-3.

....., “Five Questions In The History Of The Tughluq Dynasyt of Delhi”, *J.A.R.A.S.*, 1922, s. 319-372.

Kafesoğlu, İbrahim, “Delhi Türk Sultanlığı (1206-1413)”, *Türk Dünyası El Kitabı*, seri 1 s. 45, Ankara 1976, s. 323.

Konukçu, Enver, “Aybeg, Kutbüddin”, *DİA.* cilt 4, İstanbul 1991, s. 231-232.

....., “Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri (1206-1414)”, *Tarihte Türk Devletleri I*, Ankara Üni. Basımevi, Ankara 1987, s. 347-58.

Köprülü, M. Fuad, “Balaban”, *MEB. İA.*, cilt 2, İstanbul 1964, s. 263-268.

....., “Alâeddin Halacî”, *MEB. İA.*, cilt 1, İstanbul 1978, s. 279-282.

Köprülü, Orhan Fuat, “Balaban Han”, *DİA.*, cilt 5, İstanbul 1992, s. 3.

....., “Fîrûz Şah Halacî”, *DİA.*, cilt 13, İstanbul 1996, s. 140-141.

Özcan, Azmi, “Hindistan Tarihi”, *DİA.*, cilt 18, İstanbul 1998, s. 101-108.

Roy, S., “The Khalji Dynasty”, *Delhi Sultanate*, (Ed. R.C. Majumdar), Bombay 1960, s. 12-51.

Saksana, Banarsi Prasad, “Ghiyasuddin Tughluq”, *A Comprehensive History of India*, vol. 5, New Age Printing Press, Delhi 1970, s. 460-483.

Üçok, Bahriye, “Delhi Müslüman-Türk Sultanlığının Kuruluşu ve Sultan Raziye'nin Saltanatı”, *Ankara Üni. İlahiyat Fak. Der.*, VIII, Ankara 1960, s. 135-148.